

אלי כהן

רקע כללי

- **אלי כהן** (הוצא להורג ב-18 במאי 1965), מרגל ישראלי שפעל בסוריה והוצא להורג לאחר שנתפס. זכור, בישראל ובעולם, כאחד מגדולי המרגלים של ישראל. לוי אשכול ראש-ממשלת ישראל בעת מלחמת ששת הימים אמר כי "מעשיו של אלי כהן חסכו למדינת ישראל חטיבות רבות של חיילים, והמידע שהביא לפני מלחמת ששת הימים היה מידע שלא יסולא מפז, והביא לניצחון הגדול במלחמת ששת הימים"^[1].

עבודתו כמרגל

- מגעיו עם המודיעין הישראלי החלו כבר ב-1954 כאשר שכר בשמו דירה במצרים אשר שימשה את חברי חוליית "העסק הביש".
- במאי 1960 גויס ליחידה 188, היחידה המבצעית של [אגף המודיעין](#) בצה"ל, והוכשר כמרגל. ב-1961 נשלח ל[ארגנטינה](#), שם נבנתה לו דמות של סוחר ערבי, גולה סורי, בשם כאמל אמין ת'אבת (كامل أمين ثابت). כהן התיידד עם הקהילה הערבית המקומית.
- בראשית 1962 עבר ל[דמשק](#), ושכר דירה בסמוך למטכ"ל הסורי על מנת לנטר את פעילותו ביתר קלות. הוא בנה לו שם של איש עסקים נדיב ופטריוט לאומני, והתיידד עם אנשי [צבא](#) ועם אישים בכירים מהצמרת הסורית, שאיתם טייל ברחבי [סוריה](#). באמצעות קשרים אלה אסף כהן מידע רב, על-פי הנחיות מפעיליו במודיעין הישראלי, אודות הצבא הסורי וההנהגה הסורית והקשרים של סוריה לארגוני החבלה [הפלסטינים](#). אחת לחצי שנה יצא לנסיעת עסקים ל[אירופה](#), שאפשרה לו מפגש עם מפעיליו, וביקור אצל משפחתו ב**בתי**.
- בשנת 1964 הועבר הפיקוח על פעילותו של אלי כהן מאגף המודיעין ל"[מוסד](#)", כחלק מארגון מחדש בזרועות המודיעין.
- באותו הזמן תכניותיה של סוריה נגד ישראל היו חיבול ב**מוביל הארצי**, הקמת **האש"ף** וח'מוש צבאי. אלי כהן, שראה את הסכנה המידית בחבול במוביל הארצי, העביר לשירותי הביטחון את המידע על מקומות ניסיון החבול.

תפיסתו

- הסורים, שאמצעי החבלה שלהם במוביל הארצי נהרסו זמן קצר אחרי שליחתם, הבינו שיש מרגל שמעביר מידע. בראשית [ינואר](#) 1965 הגיע לנמל [לטקיה](#) מטען של מכשירי קשר סובייטיים חדישים, אשר נועדו להחליף את הציוד הישן של [צבא סוריה](#). ב-7 בינואר 1965 נערכה ההחלפה. לשם ביצוע ההחלפה ובדיקת יעילותו של הציוד החדש, הוחלט בצבא הסורי להטיל דממת אל-חוט במערכות הקשר של [הצבא הסורי](#) לעשרים וארבע שעות. אלי כהן, שלא ידע על דממת האלחוט, המשיך לשדר כהרגלו למפעיליו במשך עשרים וארבע השעות הנ"ל, ומקלטי הצבא הסורי ננעלו על אות השידור ופענחו אותו. כאשר כוחות הצבא הסורי פרצו אל ביתו, אלי כהן נתפס כאשר הוא משדר, ולא גילה כל התנגדות למעצר.

המשפט שלו והתלייה

- ב-24 בינואר הודיעה סוריה רשמית על המעצר. כהן עונה קשות במהלך חקירתו במשך ארבעה שבועות. משפטו נפתח ב-22 בפברואר 1965 בבניין של המטה הכללי הסורי ונערך בדלתיים סגורים. אף פרקליט או עיתונאי לא הורשה להשתתף בישיבת בית המשפט. מדינת ישראל עשתה מאמצים גדולים להציל את חייו ולשחררו. נשלחו מספר מתווכים לדמשק שהציעו הצעות שונות ובהן כסף, ידיעות על האופוזיציה החתרנית, תרופות ואף ציוד אזרחי רב, אך הסורים סירבו לכל ההצעות.
- כחמישה חודשים לאחר שנלכד כהן, בשעות הבוקר המוקדמות של 18 במאי 1965 נעה שיירה צבאית קטנה ברחובות דמשק. באחת המכוניות, כשהוא נתון תחת שמירה כבדה, ישב כהן, שרק כמה דקות קודם לכן הוער בפתאומיות בתאו שבקומה השלישית של הכלא הצבאי של דמשק. אחרי נסיעה קצרה עצרה השיירה בתחנת המשטרה מול כיכר אל-מרג'ה שבלב העיר. למקום הובהלו קצינים רבים, כולל אלה שכיחנו כשופטים בבית המשפט הצבאי שדן את כהן למוות, וכן עיתונאים וצלמים שקיבלו אישור לתעד את שעותיו האחרונות של המרגל הישראלי הבכיר ביותר שנלכד בסוריה. הרב ניסים אנדיבו-כהן, הרב הראשי של קהילת יהודי דמשק, חיזק את רוחו והתפלל איתו את התפילות המקובלות במעמד זה. הרב סיפר כי פגש אדם שבור, ועם זאת אדם נחוש שביקש להודיע לבני משפחתו שמילא את חובותיו עד תומה ונשאר נאמן לעמו ולארצו.
- לאחר מכן הובל כהן למרכז כיכר אל-מרג'ה, שבה המתין לו אבו סלימאן, התליין הראשי של סוריה. אבו סלימאן כרך את חבל התלייה סביב צווארו של כהן, ובלא לכסות את ראשו של הנידון למוות, דחף בתנועה מהירה את השולחן מתחת לרגליו. במכתב שכתב לאשתו זמן קצר לפני הוצאתו להורג כתב:
- "נאדיה יקירתי, משפחתי היקרה! אני כותב אליכם מילים אחרונות אלו בתקווה שתישארו תמיד מאוחדים אני מבקש מאשתי שתיסלח לי, שתדאג לעצמה ושתעניק השכלה טובה לילדינו... יום יבוא וילדי יהיו גאים בי. ולך נאדיה יקירתי, את רשאית להינשא לגבר אחר למען יהיה אב לילדינו. בנושא זה את חופשיה לגמרי. אני מבקש ממך לא להתאבל על מה שקרה, אלא להסתכל על העתיד. אני שולח לכם נשיקות אחרונות. התפללו לעילוי נשמתו"
- בנסף לאשתו השאיר אחריו שלושה ילדים.